

*Rybalka I.S., Doctor of Philosophy,
Senior teacher of the English
Philology Department Mariupol State University/Mariupol City*

**Book in the context of Medieval culture
(based on U. Eco's "The Name of the rose")**

The symbolism of a book in U. Eco's novel "The Name of the Rose" is studied in the article. The postmodernistic conception about multilevel sense of fiction is taken into consideration. The author describes the use of a notion "book" in the novel level by level.

Key word: *Middle Ages, metaphor, symbol, culture.*

УДК 821.161.2 Жил(045)

Сардарян К. Г., к.філол.н., доц.,
Маріупольський державний університет

**ЕПІСТОЛЯРНИЙ ПОРТРЕТ І. В. ЖИЛЕНКО (ЗА МАТЕРІАЛАМИ
КНИГИ СПОГАДІВ «НОМО FERIENS»)**

У статті розглянуто епістолярний портрет видатної письменниці І. В. Жиленко (за матеріалами книги спогадів «Номо feriens»), з'ясовано, що листи автентично вимальовують портрет митця, не приховуючи внутрішніх суперечностей, психологічного й художнього самоаналізу.

Ключові слова: *епістолярії, щоденникові записи, портрет, біографія, історико-культурний контекст, літературно-критична позиція.*

Окремі аспекти творчого доробку І. В. Жиленко постали в центрі уваги літературознавців, дослідження яких з'явилися здебільшого у вигляді статей та частин наукових розвідок літературознавчого характеру. Розглядали доробок І. Жиленко такі науковці, як М. Жулинський, Г. Штонь, М. Коцюбинська, Д. Кишинівський, М. Штолько. Творчість Ірини Жиленко ще не була предметом системних досліджень в українському літературознавстві, загальна творчість письменниці досліджувалася критиками переважно побіжно. Таким чином, актуальність теми роботи продиктована потребою висвітлення творчості Ірини Жиленко як релевантного сегмента сучасної літературної картини.

Книга спогадів І. Жиленко «Номо feriens» є своєрідним осмисленням минулого, витвореного на опрацюванні спогадів, листів, щоденникових записів, власної долі. «Номо feriens» є не лише цінним автентичним джерелом для осмислення творчої індивідуальності письменниці, а й важливим матері-

алом для дослідження історії української літератури і суспільної думки ХХІ ст. Епістолярна спадщина І. Жиленко цінна для дослідження окремих сторінок життєвого і творчого шляху письменниці та її друзів, колег, творчої інтелігенції. Окрім інформації особистого характеру, книга спогадів розкриває різнопланові літературні, наукові, навіть політичні погляди мисткині та її оточення.

Листи та щоденникові записи розкривають справжню сутність людини. Відкривають читачеві митця, а саме: його смаки, погляди, уподобання, інтереси, ставлення до певних явищ, особисте життя. Отже, листи та щоденникові записи є додатковими засобами розкриття образу митця, вони позначені психологізмом, оскільки в них автор може бути більш відвертим та натуральним, це неначебто розмова із самим собою або близьким другом.

Можна стверджувати, що Ірину Жиленко турбувало життя України, питання її розвитку та культурного ствердження. Ця тема прочитується у її щоденникових записах та епістолярних діалогах, автокоментарях у книзі спогадів.

У статті «Лист як документ. Лист як творчість» М. Коцюбинська підкреслює, що епістолярний образ митця, як правило, складніший і об'ємніший, ніж той, що вимальовується з його творчості і загальних біографічних відомостей, виходить за рамки його хрестоматійного портрета, суттєво збагачує, а подекуди й руйнує його [4, с.61].

Дійсно, значення епістолярної творчості незаперечне, вона більшою мірою позначена біографізмом, самоаналізом, самокопирсанням. Саме цей вид спадщини розкриває перед читачем особисте життя митця та історичних діячів, неприступне для чужого ока. І. Жиленко відверто розкриває перед читачем цей потаємний світ, уводячи інтелектуала у свій макрокосм, сподіваючись на розуміння.

Книга спогадів «Ното feriens» – феноменальний твір, в якому прочитується життєве кредо та світовідчуття авторки, поєднуються внутрішній світ із творчістю мисткині та певним чином пояснює саму творчість.

За будь-яких обставин І. Жиленко була оптимістичною, навіть згадки про скрутне матеріальне становище та констатація: «фанатичне письменництво, що не має в жодних очах вартості» не викликають смутку мисткині: «Хіба нам уперше? Вже звикли до цих нападів безгрошів'я, які періодично душать, мов ядуха. Але Господь пильнує нас по-батьківському. Коли вже на межі, він заправляє грошиками піпетку, і щось десь «капає» [1, с. 365]. Письменниця підбадьорює себе твердженням, що безгрошів'я стимулює творчий процес. Взагалі духовність авторки спогадів поборює раціональність. У моменти постійної матеріальної скрути Ірина Жиленко не вагаючись купувала

цінності духовні, якими є книги, пластівки класичної музики, навіть якщо могла залишитися без обіду. Інтелектуальний світ мисткині та найближчого її оточення сповнений духовного потенціалу. Поетеси не властиве прагнення набуття матеріальних цінностей, мисткиня бажає здобути умиротвореність душі, вона пише чоловікові (23. VI. 64 р.): «...Мені обридла метушня. Я хочу жити тихо і красиво, без претензій і поривань до «становища в суспільстві». Я хочу бути з тобою. Я не хочу нічого «досягати...» [1, с. 317].

Поетеса приділяє увагу підсвідомому, це передчуття та сни, які авторка детально переповідає, розкриваючи психологічний стан, проблеми та переживання: «У періоди отакої «суцільної солі» мені завжди сниться один і той самий сон. Я самотня. Живу в маленькій кімнаті на четвертому поверсі дому на Володимирівській, одразу за рестораном «Лейпциг». Маю маленький балкон у квітках. І ніяких дач. Ходжу на службу. Отримавши свою маленьку зарплатку, частину її витрачаю, купуючи абонемент на обіди в дістичній їдальні навпроти мого дому (колись вона там була). По роботі я довго, з насолодою блукаю Києвом, купуючи книги і платівки. І до пізньої ночі сиджу на балкончику з книгою. В цих снах я відпочивала» [1, с. 364].

Щедро оповідає письменниця у листах до чоловіка свої сни, отже, доходимо висновку, що вони займають певне місце у напруженій роботі творчої особистості, сни в царині самоаналізу мисткині є справжнім скарбом. Сни метушливі, сповнені пригод і прикросців, в яких присутній відсвіт «інопланетного жаху». Переважно такі сни поетеса сприймала як бунтівну реакцію на «дисципліноване» життя: «Нинішньої ночі мені наснилися сходи в будинку. Я їду ними донизу (вже донизу, на жаль) з важким вантажем в обох руках. І раптом помічаю, що однієї сходинки нема, провалилась. Ще крок – і я би гухнула в діру. Перестрибнути її важко, бо ж – вантаж. Я стою і вагаюсь: кинути чи не кинути ношу. Але піднапружуюсь і ризиково перестрибую. Вдаюсь! Сон – пересторога. Так, він мав підстави» [1, с.261].

Тут ми маємо справу з передчуттями письменниці неприємностей, що наближаються. Уривки прихованої інформації, спливаючи у свідомості, виявляють себе у формі сновидінь. Творча особистість поетеси дуже легко вловлює інформацію із загальної бази, прикладом цього може служити сон, що йде «прямым текстом», його можна сприймати буквально, він є пророчим та застерігає від майбутніх подій.

Подібна відвертість розкриває внутрішній світ митця. У книзі спогадів Ірина Жиленко постає зі своєю життєвою та мистецькою філософією, тут її болі та страждання, її лірична душа. Поетеса називає себе «несміливою стриптизеркою» (автор постійно оголює душу перед читачем), оскільки боїться недобрих людей, їхніх віроків та суджень. Тому пише «далеко не все

і не про все». Вірші Ірина Жиленко вважає «сіточкою на оголеному тілі», в той час як епістолярна спадщина повністю розкриває митця. Те, що створює мисткиня, потрібно небагатом, її поціновувачі – аудиторія думаюча.

Із епістоляріїв ми відкриваємо для себе Ірину Жиленко – глибоку, цілеспрямовану, нещадну, вибагливу до себе: «Для сучасної жінки немає робочіших днів, ніж вихідні. В них, як у стічну канаву, стікають усі найтяжчі труди. ...Що ж, Господь має рацію: труд – сіль на хлібі щастя. Без нього нам не смакувало би ніщо. Аби тільки хліб залишався все-таки хлібом, а не перетворювався на суцільну сіль» [1, с.364].

Переконання письменниці в тому, що нічого в цьому світі не дається за дарма, є кодексом моралі, життєвим кредо поетеси: «Не можна в цьому світі не трудитися каторжно. Гріх. Задурно ніхто нічого не дає. За все треба платити. І люди платять: хто – совістю, а хто – і безсмертям душі. В цьому преїскуранті заплатити трудом найвигідніше» [1, с. 365].

Епістолярії дають матеріал для спостережень, теоретичних висновків про час, протягом якого відбувалося становлення творчої особистості, та про те, яким чином ті обставини впливали на митця й формування його творчого кредо, трансформацію у сфері емоцій та самоаналізу: «І все ж – я не жахаюся. Боротьба добра зі злом не нами розпочата і не нас закінчиться. Та й, врешті, з людьми боротися не так складно, як із самим собою. Мабуть, легше бути вільним у в'язниці, ніж в'язнем на волі. Будь мужненьким, Володьку. Цілую тебе в твої розтріскані окуляри. Твоя [1, с. 537].

Поцінування творчості колег спостерігається в епістолярних діалогах, вони вельми змістовні й інформативні, рясніють багатством деталей. Ірина Жиленко дає відгуки про творчі здобутки митців (письменників, музикантів, художників, сценаристів, акторів). Захоплене ставлення до талановитих людей є обов'язковою частиною багатьох епістолярних діалогів письменниці.

Акцентуємо на тому, що саме не замовчування митецького хисту сучасників є властивим для Ірини Жиленко, а навпаки, мисткиня щедра на добрі слова, вона висловлює похвалу колегам, *пишається їхніми творами як надбанням культури рідної України*. На нашу думку, це є екстраординарним випадком.

У листі до Володимира Дрозда (18.IX.64 р.) Ірина Жиленко із захопленням переповідає чоловіку епізоди з кінофільму «Тіні забутих предків», не обминаючи увагою гри акторів, їхньої співучої мови, деталізації народних відправ та обрядів, особливо мисткиню вражає неперевершена робота кінорежисера С. Параджанова: «...Твір, звісно, перероблено ґрунтовно. Але «на рівні». Дух Коцюбинського, його імпресіоністичність, мелодійність, – усе це збережено. Це Україна і водночас – весь світ... Робота пророблена колосаль-

на (попри, звісно, творчі озаріння). Взагалі, я не дуже люблю екзотику, і ця буйна етнографічність могла би гнітити мене, аби вона була самоціллю. Але вона у фільмі, як оркестр, що підтримує головну мелодію скрипки, мелодію трагічної любові Івана і Марічки. Я перечитала «Тіні...» і познаходила цілу низку прекрасних і не використаних у фільмі епізодів. А коли почала вдумуватися глибше – майже всі відкинула. І зрозуміла Параджанова, який ішов цим же шляхом. Нічого зайвого!» [1, с. 388].

І. Жиленко пишається витворами мистецтва своїх подруг – А.Горської та Л.Костенко: «Учора водила Ліну по художниках. Були в Алліній майстерні. Стільки барв, такі шалені речі, аж очі боліли. Алла захопилась триколірною гравюрою (чорно-біло-червоною), робить дуже експресивні роботи. Правда, готових ще нема. Є малюнки, за якими вона збирається різати лінолеум. Є два колосальних портрети Драча (один – в олії, другий – графіка). Є річ, присвячена Симоненкові...»

Ліна ошелешено, аж мовби перелякано, дивилась на величезні Алліні ескізи. Спитала: «Як ви можете, Алло, все це робити, знаючи, що ніколи не зможете виставити свої роботи?» Алла засміялась лукаво: «А ви?» А я дивилася на цих ставних і гордих жінок із буйно-золотими зачісками, у пасмах сигаретного диму, і думала: які вони схожі!» [1, с. 242].

«У Вінграновського вийшла збірка «Атомні прелюди». Перевершила мої сподівання. Маємо вже дві могутні книги: «Мандрівки серця» Ліни Костенко і Миколину. Тепер чекаємо на Драчеву...» [1, с. 349].

Поцінування поетичного дару Л.Костенко звучить у багатьох епістолярних діалогах Ірини Жиленко: «...Учора була у Ліни. Воістину, в цій жінці сидить демон (чи янгол?) поезії. Я виходжу од неї завжди ущасливлена. Німб маскується під її буйне золоте волосся. Я – Лінин раб. Довкола неї витає аромат талановитості... Ліна Костенко завжди поетеса – і в поезії своїй, і в зовнішності, в погляді, в манері розмовляти, в способі життя, навіть у тому, як вона лицює спідничку (саме за тим заняттям я її застала). Вона – ніби в хмарині таланту, як левиця-аристократка в парфумах...» [1, с. 503].

Захоплення талантами І. Дзюби у листі до чоловіка (17.І.65 р.): «...Іван – геніальний оратор, трибун, смолоскип! І він у нас єдиний – з таким широченним діапазоном розуму; з такою глибиною, ґрунтовністю знань; з таким натхненним темпераментом; врешті – з такою лютою, вбивчою дотепністю. Здавалося, що звелася сама Совість і почала говорити на біле – біле, а на чорне – чорне. У наші часи це виглядає сюрреалістично» [1, с. 513].

І.Жиленко критично оцінює творчість дилетантів, незважаючи на соціальний статус автора. З листа до В. Дрозда (9. І. 64 р.): «...Закінчила рецензію на цей дурний роман Т. Анатольєвої. Мене попереджено, що авторка

– якийсь партійний діяч і в неї «сильна рука» в ЦК. Але рекомендувати до друку таку жахливу, безпорадну писанину – це наплювати собі в фізію. Я розбила роман ущент і навіть наглумилась над найбільш дикими місцями. Плювати! Хай у неї «рука» буде аж у Господній канцелярії» [1, с.229].

І нарешті, найвагоміший шар епістоляріїв письменниці – самоаналіз, розкриття потаємних вагань творчої особистості, творчих тортур. Часом мисткиня мучиться питанням для чого вона страждає, для чого пише. І приходиться до висновку, що це, можливо, є інстинктивним самопорятунком, через який виводиться жах. У І. Жиленко немає жодних посягань на славу та популярність, але не писати вона не може, хоча й страждає словом. Вона страждає, але не заздрить тому, «хто не страждає».

Поза листами цей механізм творчого самокопирсання неможливо було б уявити. Отже, у такі миті, коли поетеса почувала себе творчо безплідною, вона писала до чоловіка: «Почуваюся мов співак, що тимчасово втратив голос. Заспокоюєш себе, а ні-ні та й подумаєш: а що, як оця німота назавжди? Боронь Боже! Єдиним втішаюся: колись Драч сказав, що у нездар не буває творчих криз і провалів. Вони завжди плідні» [1, с. 507].

Авторка найбільше розкривається у листах до чоловіка, друзів, також з листів найближчого оточення до В. Дрозда та І. Жиленко дізнаємося про вдачу, талант поетеси.

Найчастіше мисткиня критично ставилася до своїх творів, це оцінка власної творчості ніби збоку, іноді вони схожі на рецензії, часами І. Жиленко обстоює своє бачення творчості, свій «світ», з приводу цього виникають епістолярні дискусії: «...Володю, я маю дещо отаке для душі, але для своєї душі, тобі це не підійде. Тобі потрібна своя віра. І вона в тебе є. Просто бувають такі дні, коли мовчить і душа, і віра. Бог не пускає людину на світ без віри. Треба тільки вслухатися в себе й у світ і довіритися своїй вірі. Усі потуги розумувань, намагання щось «охопити» і щось у собі «виробити» маю за клоунаду. Всі людські «кізми» – потоки розумового бруду. Хай вони течуть повз мене, не залишаючи сліду. Щоб душа моя залишалася завжди зосередженою, чистою, трохи зверхньою і вдячною. Тоді я писатиму вірші.

«Моє» – тобі не підходить. Для тебе це, як ти пишеш, «пейзажно-сезонні пристрасті». Але хоч би як ти нав'язував Жиленці Дрозда, Жиленко залишиться Жиленкою, а Дрозд – Дроздом. І навпаки... « [1, с. 506].

Доречно зауважити, що листи документально й незаперечно засвідчують поцінування таланту ще юної Ірини Жиленко творчою інтелігенцією та читачкою аудиторією. З листа І. Жиленко до В. Дрозда (24.XII.64 р.): «...Учора пізно ввечері Чорновіл привів художника Миколу Стороженка (вони йшли до Гуцала, але не знали номера квартири). Микола розіклав переді мною на

підлозі свої гравюри – ілюстрації до Гуцалової книги. У «Молоді» їх назвали формалістичними, і хлопці йшли до Гуцала, щоб той допоміг боротися за них. Мені сподобалося надзвичайно. Такий світлий божий талант. Так усе тонко, класично, наповнено. Не намальовано, а виспівано. Я відчула себе чимось безмірно сіреньким і мізерним. І ледве насмілилася запросити на прощання Миколу заходити до мене. Він зникнув і сказав:

– Та, знаєте, я боюся до вас приходити.

– Чому ж?

– Я вас так поважаю, що мені ніяково нав'язуватися і заважати Вам працювати.

Я відбулася жартом, а коли вони пішли – довгенько сміялася. Отже, бувають у людини хвилини, коли інші шанують її більше, ніж вона саму себе... « [1, с. 508].

У архіві подружжя Дрозд-Жиленко зберігся лист від Р. Корогодського до В. Дрозда, написаний 07.XI.64 року під враженням від товстого зошита, списаного віршами Ірини Володимирівни. Цей лист є свідченням рівня, на якому розмовляли та мислили майстри слова: «...Одні народжуються з міддю в голосі. Інші – скрипки. Смішно і злочинно вимагати виконання на скрипці маршу Гуно із «Фауста». Це фальш. Такий собі веселенький балаганчик...

...Ірина поезія вся у вихорах тополиного повітря. Вона національна не за крикливими освідченнями волелюбного чада, а за внутрішньою структурою образного мислення. Музика слів, пісенність ритмів-вокалізів (писати пісні на її вірші, мабуть, важко, бо у неї не прямі образи «а-ля Малишко», складні, асоціативні, колористичні системи – про це мова попереду); духмяність повітря (осінні мотиви), ласкавість, м'якість сонечка і рвучкі пориви злих вітрів, мінливість води, її швидкоплинність, як і часу, природи, – все це характеризує її поезію як явище національне у масштабі виміру загальних людських цінностей. Забарвлена в яскраві й переважно – приглушені, локальні тони своїх настроїв, Іра сповідається як живописець. Її поезія – тиха, класична симфонія барв...

...Коли читаю (можу нескінченно) її елегантні пісні про розлуку, я думаю одразу про все: про Україну і її маленьку поетесу, про Тебе, про себе, про Женю С., про світ, про небо, про жінок, про любов і ще чорт його знає про що – і все це мені говорить про національний український характер більше, ніж усі абстрактні схеми і догми будь-якого звучання і стилю. Про це раніше я знав, тільки читаючи Шевченка...» [1, с. 335].

Р. Корогодський осмислює глибину творчості юної І. Жиленко, визначаючи природу її поетичного кредо, ускладненість образної системи вірша, тематичну спрямованість. Цей лист, сповнений авторських спостережень та аналізу творчості мисткині, доповнює портрет Ірини Жиленко.

Ліричність душі мисткині розкривається у пейзажних мініатюрах, якими приправлені листи І. Жиленко до чоловіка (26.III.64 р.): «Любий! Сьогодні БУЛО СОНЦЕ! Коли я звела очі й побачила першу ополонку в хмарах, я не повірила своїм очам. Але небо було, і я аж втомилась сьогодні від весняного щастя...» [1, с. 279].

Вражає глибина сприйняття мисткинею всього, на чому зупиниться її погляд. Пейзажні мініатюри з листів І. Жиленко до чоловіка створюють в уяві колоритні картини, письменниця мовбито пише словами картини: «Учора був казковий день. Такої зими я ще не бачила. Паморозь завтовшки, мабуть, сантиметрів зо п'ять. Волохаті віти, немов обгорнені пишним білим хутром, і такі важкі, що під ними годі пройти. Я їхала автобусом до Житомира три години – немов зачаклованим царством Сніжної Королеви. Спершу небо було фіолетово-сірим, а сніг – на цьому тлі – білим, як порцеляна. А потім у сірувато-фіолетовому з'явилося чітке червоне коло сонця. Воно нічого не освітлювало, не променилось – просто червоне коло на сірому тлі. Але чим далі коло розгорялось і дерева ставали рожевими, здавалось, автобус їхав велетенським квітучим абрикосовим садом. А небо зробилось яскраво-синім. Тоді й сніг заголубів і заіскрився. І від дерев простяглись густо-сині тіні. Автобус із замерзлим вікнами сяяв і переливався. Такі бідні слова, Володю! Білі ранкові хатки, напівзанесені снігом. І тоді я згадала твою мрію про білу хатку на краю села. Живуть собі людоньки і не здогадуються, що – щасливі. Колись і ми з тобою, можливо, не відчуватимемо присутності щастя в нас і довкола нас, як не відчуваємо повітря. Дай Боже!» [1, с. 230].

І. Жиленко – майстер слова, художник, великий митець, який словами виписує барвисті картини коханому, адже у ті часи єдиним способом спілкування у подружжя були лише листи: «Ні стелі, ні затишку теплих стін, \ ні втіхи обіймів... Біда, біда мені! \ Лиш синя дорога твоїх листів, \ покручена болем і щастям зламана... [1, с. 191]

У листах поетеси до чоловіка, справді, маємо екскурси в історію, філософію, часами вони подібні до рецензій. Це підтверджує поліфункціональний характер епістолярної творчості. Саме подібні ремінісценції у листах яскраво демонструють нам глибоку натуру І. Жиленко, яка з безпосередністю уводить читача у мікрокосм своїх мистецьких осянь. У книзі спогадів відбито відверті спостереження авторки, що відхиляють для зацікавлених завісу таємниці.

З листів Жиленко маємо уявлення про риси характеру мисткині, яка навіть у скрутні часи не просила у можновладців благ для себе, вона мала гордість, взагалі для поетеси велику цінність мали свобода, а саме, свобода особистості, свобода творчості; загальнолюдські чесноти: кохання, людяність, справедливість.

Тому в 60-х рр. на питання: «Так чим би могли вам допомогти?», відповідає: «Будь ласка, не турбуйтеся. Мені не потрібно нічого». Переповідаючи у листі до чоловіка «нонешній деньочок» (15.І. 64 р.), І. Жиленко запевняє В. Дрозда, що від зловішників їй нічого не потрібно. Намагання принизити та вжалити не здобуде мішені:

«...А ще мені їх шкода. У них є тільки те, що я в гріш не ставлю. А у нас із тобою – цілий світ! І таке життя! Скільки ми з тобою ще краси побачимо, аж дух захоплює!» [1, с. 233]

Юна дівчина, яка залишилася сама, не втрачає оптимізму, водночас словами підтримує свого коханого, розуміючи, що в тому становищі йому ще гірше. Мрії про щасливе майбутнє є тим вогнищем, що зігріває у ті скрутні часи молоде подружжя митців.

Кохання дає наснаги протистояти нещадним обставинам, пронизує епістолярні діалоги І. Жиленко та В. Дрозда: «... Я люблю тебе таким, як ти є, але, мабуть, тому, що ти саме такий, якого я хотіла бачити своїм другом. Я не могла б тебе любити зломленим. Мені було б шкода тебе, я б, може, до смерті була б з тобою, але не любила б тебе. Жінка (а я справжня жінка) може любити тільки Чоловіка! Мужчину! Господи, ти навіть не уявляєш собі, наскільки ти став частиною мене, і як мені ця частина іноді болить» [1, с. 228].

Листування І. Жиленко з В. Дроздом – суто інтимне листування, в якому присутні пристрасть, ніжність, вибух почуттів, але водночас сповнене питаннями національного світовідчуття, питаннями творчого буття митця, досить часто подружжя торкається теми творчих інтересів, труднощів реалізації творчих задумів. Вони органічно потребують взаєморозуміння і досягають цього. Подружжя митців Дрозд – Жиленко є гармонійною парою, вони приймають світ одне одного, їх союз був не лише шлюбний, а й творчий. Інтимний дискурс виразно викарбовується на тлі суспільного – все це органічно входить у канву листів.

Ніколи І. Жиленко не бажала «багато мати», навпаки вона співчувала товстосумам, адже у них немає нічого справжнього. На її думку, багата людина – раб, невільник, довічний покупець, у якого душа перебуває в непевності щодо своїх «покупок». «Яка там свобода, коли тягнеш на собі торбу з грішми, обліплена охочими пожититися. Врешті, він усе може. Але чи він по-справжньому хоче чогось? Голий король» [1, с. 269]. Для родини письменників Дрозд-Жиленко духовні потреби завжди відігравали першочергове значення у житті.

Квінтесенцію епістолярного любовного роману І. Жиленко становлять її листи до чоловіка – В. Дрозда, рідних, друзів. Ці листи є вагомим інформативно та емоційно насиченим документальним матеріалом. Велике зацікав-

лення становлять також листи друзів до Ірини Володимирівни та Володимира Григоровича. Це листи від І. Драча, І. Дзюби, О. Заливахи, Є. Концевича, Л. Скирди, В. Шевчука та інших діячів культури.

В. Дрозд дуже сильно кохав свою дружину, до її імені він добирав безліч пестливих варіацій, про це свідчить лист до дружини на Буковину 1963 року, де поетеса прополювала кукурудзу та збирала матеріал для сценарію для документального фільму: «О велика з великих! О мужня з мужніх! О працюювита з найпрацьовитіших з кукурудзоводів, Ірино Жиленко! Я схилию перед тобою набубнявілу Винниченком голову! Я, звісно, ніколи не піднімався до таких вершин героїзму та відданості нашій епосі і ніколи не був таким прекрасним прикладом, таким палаючим фактором для всієї нашої молоді літератури, щоб нині голосно і повноправно сказати: «Здрастуй, моя дружино!» тому я кажу: «Доброго дня, Ірина Володимирівно!» [1, с. 169].

Є. Концевич у своїх спогадах про Б. Тена зазначає: «Про Ірину Жиленко Борис Тен говорив: «Камерність і затишність її лірики – річ дуже оманлива. У неї тихі цвіркуни говорять нам про сучасність гучніше, ніж у декого – гуркіт космічних ракет».

Буваючи в Житомирі, поетеса відвідувала старого майстра, читала йому свої вірші, він ще з самого початку творчого шляху ставився з великою прихильністю до її музи. А почувши, як Ірина Жиленко співає, був просто приголомшений: «Така сама крихітна, витончена й тендітна, наче з японської мініатюри зійшла, а видула таке дуже голосище... Звідки в ній така сила?...»

Ірина Жиленко наспівала на магнітофонну плівку українську народну пісню «Ой, верше, мій верше...» «Ось ще одне живе підтвердження відомої істини: справжні поети – натури щедро обдаровані, – говорив він, слухаючи спів поетеси. – То добре, що вона закінчила університет, але при її поетичній обдарованості філолог і сам по собі, за належної, звичайно, праці, ніде не подівся б, а от якби вона закінчила ще консерваторію та віддала б належне своєму чудовому голосові, то ми, напевно, мало б, крім поетеси, ще й оперну співачку Ірину Жиленко...» [1, с. 170]. Б. Тен був не лише поціновувачем поетичної творчості мисткині, він був у захваті від її співу. Ці спогади є додатковими штрихами до портрету великої української поетеси І. В. Жиленко, яка була обдарована Богом на таланти. В. Чорновол цитує та не шкодує захоплених слів для поезії І. Жиленко. І. Світличний відкрив в І. Жиленко теоретику поезії (стаття І. Жиленко про А. Ахматову).

Не можна залишити поза увагою лист В. Стуса до подружжя Довганів (1973 р.). З пекла, в якому перебував Василь Стус, він високо оцінив поетесу: «Шкодує, що не встиг дочитати збірку Ірини Жиленко – другу. Вона мені дуже сподобалась, багато здорово-людського в ній, поданого по-жіночому

великодушно, воістину по-людськи (аксіома: ми, чоловіки, куди менш люди, ніж Ви, жінки)...» [1, с. 324].

Отже, листи у чистому вигляді, без викривлень, набагато повніше й автентично вимальовують портрет митця, не приховуючи внутрішніх суперечностей, психологічного й художнього самоаналізу. З листів прозирає вдача митця, листи та щоденникові записи роблять внутрішній світ майстра надбанням загалу, не потрібно щось домислювати, вигадувати.

Епістолярії Ірини Володимирівни свідчать про її неперевершений мистецький хист, високий інтелект, духовне багатство, гуманізм, ліричність натури, поцінування загальнолюдських чеснот, художніх явищ, усвідомлення серйозності життя та його призначення. Епістолярний портрет мисткині є складнішим і об'ємнішим, ніж той, що викарбовується з її творчості та біографічних відомостей, він суттєво доповнює та збагачує літературно-художній образ.

Дослідження українського літературного процесу другої половини ХХ – ХХІ ст. неможливе без детального опрацювання багатой літературної спадщини такої визначної постаті, як І. В. Жиленко. Як цінний внесок у національну культурну скарбницю, її творчість потребує подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жиленко І. Homo feriens : Спогади / Ірина Жиленко ; передм. М. Коцюбинської. – К. : Смолоскип, 2011. – 816 с.
2. Жулинський М. Та, що молиться Богові віршами // Жиленко І. Євангеліє від ластівки: вибр. твори. – 2-е вид. – К.: Пульсари, 2006. – С. 4-30.
3. Коцюбинська М. Вікно у сад: «Вибране» Ірини Жиленко // Мої обрії: У 2-х т. – Т. 1. – С. 106-122.
4. Коцюбинська М. Х. Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – с. 584.

Стаття надійшла до редакції 17.10.13 р.

Сардарян К.Г., к.філол.н., доц.,
Мариупольский государственный университет

Епістолярний портрет Ірини Жиленко (по матеріалам книги воспоминаний «Homo feriens»)

В статье рассмотрен эпистолярный портрет выдающейся писательницы И. В. Жиленко (на материале книги воспоминаний «Homo feriens»), установлено, что письма автентично раскрывают портрет автора, не скрывая внутренних противоречий, психологического и художественного самоанализа.

Ключевые слова: *эпистолярии, дневниковые записи, портрет, биография, историко-культурный контекст, литературно-критическая позиция.*

**Epistolary portrait of Irina Zhilenko
(based on the book of memories «Homo feriens»)**

The article examines epistolary portrait of the prominent writer I. Zhilenko (based on the book of memories «Homo feriens»). It is determined that the correspondence authentically reveal the authors portrait without concealing internal contradictions, psychological and artistic introspection.

Keywords: *correspondence, diary entries, portrait, biography, historical and cultural context, literary and critical position.*

УДК 82.091.07; 821.112.2(494) Гессе

Сдобнова С.В., к. филол. н., преподаватель
(РВУЗ «Крымский инженерно-педагогический университет»)

КОНЦЕПЦИЯ АНТРОПОДИЦЕИ В СКАЗКЕ Г. ГЕССЕ «ПОЭТ»

В статье рассматривается концепция антроподицеи в творчестве Г. Гессе и ее выражение в мотивной структуре произведения «Поэт». Взаимодействие нескольких мотивов, таких как мотив вечного возвращения, мотив пути, мотив сна приводит к обогащению семантического наполнения произведения. Интерпретация образов-символов способствует раскрытию истинного замысла автора.

Ключевые слова: *антроподицея, мотив вечного возвращения, мотив пути, мотив сна, онирозфера.*

Выдающийся представитель немецко-швейцарской литературы XX века – Герман Гессе (1877-1962), вошел в историю художественного осмысления бытия как оригинальный поэт, блестящий новеллист и один из основателей мирового философского интеллектуального романа. Творчеству известного всему миру писателя посвящено много фундаментальных литературоведческих работ. Проблематика и художественное своеобразие поэтических и прозаических произведений писателя пристально изучаются в зарубежном и восточнославянском литературоведении (Х. Балль, З. Унзельд, Б. Целлер, Т. Циолковский, Ф. Михельс, М. Лимберг, Г. Шнирле-Лутц, Й. Милек, К. Вайбель, Э. Хильшер, Ф. Ведекинг, М. Пфайфер, Й. Кремериус, Г. Бауманн, А. Хсия, Э. Минкус, К. Мондон, В. Шёнау, А. Леманн, В.Д. Седельник, А.Г. Березина, Н.С., Р.Г. Каралашвили, Д.В. Затонский, Н.А. Гучинская, С.С. Аверинцев, Н.И. Зимомря, И.П. Мегела, Б.Б. Шалагинов, Н.А. Блохина, О.А.